

Formalni in neformalni pristop pri učenju

✉ Primož Ferjančič



V učnem načrtu predmeta Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika (DDE) je zapisano, da cilj predmeta ni le pridobivanje vednosti o predpisanih vsebinah, ampak tudi usposabljanje učencev za državljansko delovanje v skladu s temeljnimi etičnimi načeli. Pri tem gre poudariti usposabljanje in etična načela. Še bolj drzno bi bilo, če bi besedo 'ampak' zamenjali z besedo 'preko' ali 's pomočjo'. Pri tem pa se odpira vprašanje formalnega izobraževanja in na drugi strani neformalnega, priložnostnega učenja.

Hrepenenja in današnji položaj mladih

Mladi imajo različen dostop do virov: materialnih (npr. finančnih, izobraževalnih) in nematerialnih (prosti čas, odnos z vrstniki, prijatelji, družino). Človeški, kulturni in socialni kapital so ključnega pomena za ustvarjanje posameznikove blaginje. Zaradi potrošniškega načina življenja imajo mladi lahko občutek dezorientacije. Izpostavljeni so številnim dražljajem iz okolja, nalogam in izbiram. Razločevanje med potrebnim in nepotrebnim, med dobrim in slabim, med dobrim in boljšim ter življenje v svobodni, demokratični, tekmovalni in pluralni družbi je velik izziv.

Raziskave o mladih v Sloveniji longitudinalno kažejo trende sprememb glede vrednot mladih, umikanje mladih iz javnega delovanja ter vse večji

pomen, ki ga posvečajo osebnim vprašanjem. Vendar ne zanemarjajo pomena izobraževanja, zaposlovanja in osamosvajanja. V prostem času pozornost prvenstveno namenijo sovrstnikom, prijateljem, dekletu ali fantu, ženi ali možu. Prosti čas preživljajo ob športnih aktivnostih, pred računalnikom, v obiskovanju sorodnikov, visoko na 'lestvici' pa so tudi družabne dejavnosti in obiskovanje barov, klubov in zabav. V primerjavi z letom 1995 so mladi danes mnogo bolj naklonjeni prostovoljnimi dejavnostim in vključeni vanje. Slednja ob zaposlovanju in izobraževanju predstavlja tudi temelj njihove družbene vključenosti (Lavrič, 2011). To so optimistične informacije. Vendar je treba pogledati tudi iz drugega zornega kota, ki pa lahko pokaže mnogo bolj kompleksno sliko mladih v današnji družbi. Z vidika hrepenenja mladih bi lahko to interpretirali kot klic k odnosu, predvsem do najbližjih. Kako se to manifestira, je naslednje vprašanje.

Šola in razred kot mikroprojekcija družbe

Pogosto vprašanje je, kdo naj uči DDE. Prevečkrat je za učitelje ta predmet odvečna obveznost. Tudi odgovori na vprašanja, kot npr. »kaj naj storim, kje naj se lotim in kako«, povedo nekaj o tem, kako vrednotimo vsebino predmeta in lastno delo. Učitelji različnih predmetov učijo tudi DDE. Pogosto so to učitelji, ki so v lokalnem okolju dejavni tudi na drugih področjih. Učni načrt predvideva, da je splošni cilj razvoj politične pismenosti, razvoj kritičnega mišljenja in nekaterih stališč in vrednot ter dejavno vključevanje učencev v družbeno življenje. Zato predvideva usmerjenost učiteljev v medpredmetne povezave ter kot



Foto: Matej Hožjan

ključno avtonomijo učitelja in šole pri izvedbi učnega načrta.

Šola je majhna skupnost, model celotne družbe, v kateri posamezniki dejavno sodelujejo. To je usmeritev, ki nas vodi v inovativen, drugačen položaj. Eno od osnovnih izhodišč je, kdo sem kot osebnost, kaj in koga predstavljam. Zato je ključno, kakšen zgled imajo učenci in kako doživljajo ta predmet ne le na kognitivni ravni, ampak vsaj enakovredno tudi na kognitivni in psihomotorični ravni. Kljub vsemu ima šola specifično značilnost, ki v primerjavi z drugimi družbenimi sferami predstavlja zavoro pri učinkovitosti, celostni in poglobljeni izkušnji učencev. Ta zavora je obvezna udeležba. S tem pa je mikroprojekcija družbe nepopolna.

Primer planinstva in skavtskega gibanja

Zgodovinski pogled na razvoj dveh velikih gibanj, planinstva (gorništva) v Sloveniji in skavtstva v svetovnem merilu, ob boku razvoja formalnega šolstva nam pokaže primerjalno prednost prostovoljne udeležbe ter dopolnjevanja formalnega in neformalnega izobraževanja.

Planinstvo je v slovenskem prostoru v določenih pogledih pomenilo odločilno narodno obrambno in kulturno komponento v oblikovanju narodove identitete. Slovensko planinstvo je v tekmovanju z nemškim razvilo široko paleto dejavnosti, ki niso neposredno povezane z gorništvom. Literatura, poezija, slikarstvo, družabne aktivnosti, znanost predstavljajo le del dejavnosti, ki so vključevale vse generacije. Planinstvo je razvilo svoje metode dela, taborjenja, kulturne prireditve ipd. Tudi mladi, ki so imeli oporo v starejših avtoritetah, so pomembno prispevali k utrjevanju slovenstva.

Skavtstvo se je razvilo v industrijski družbi v Veliki Britaniji kot odgovor na pasivnost mladih, na njihovo brezdolje v prostem času, zunaj šole. Nagovarjalo je predvsem meščansko mladino, čeprav je vključevalo vse sloje. Položaj delavske mladine je bil nekoliko težji. Lord Baden Powell, angleški vojaški oficir, je spoznal potrebo po aktiv-

nem vključevanju mladih v družbo, da bodo v ponos takratni kolonialni velesili. Ugotovil je, da mladi potrebujejo izzive in tekmovanja, kar krepi njihovega duha in telo. Zato je po zgledu nekaterih drugih mladinskih gibanj in ob primerjavi razvijajočih se pedagoških modelov razvil skavtsko metodo. Skavtstvo je bilo poleg življenja



Foto: Matej Hožjan

v naravi, urjenja v ročnih spretnostih ter taborjenja usmerjeno v pomoč sočloveku, služenje v družbi ter gradnjo svetovnega bratstva. Danes velja za eno od najbolj razširjenih mladinskih gibanj po vsem svetu z različnimi nacionalnimi skavtskimi organizacijami. Osnovna ideja pa ostaja nespremenjena: prostovoljna aktivna (družbena) participacija ter odgovoren in dejaven odnos do sebe, drugih in narave.

Skriti potencial predmeta Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika

Naša naloga je združiti obvezno udeležbo in prostovoljno filozofijo sodelovanja, vključevanja in dejavnega, odgovornega in demokratičnega državljanstva. Kako naj učenci pridobijo izkušnjo sodelovanja, odnosa do okolja, do sebe in do sočloveka? Začnemo lahko z metodološkim vidikom. Mnogo metod, ki so nastale v različnih organizacijah civilne družbe in podjetništva, se že redno uporabljajo tudi v formalnem šolstvu. Še več, metoda je lahko še bolj uspešna in učinkovita, če jo pedagog (učitelj, voditelj

ali trener – ne le športni) razvije sam, specifično za potrebe neke situacije. To pomeni, da tisti, ki želi predati neko sporočilo, izhaja iz skupine in posameznikov v njej ter naloge oblikuje tako, da bo uspešno dosegel cilj. S tem pa v marsičem izrazi sebe, ker želi znanje predati tako, da se kot pedagog da na razpolago. Tako si pridobi zaupanje. S

pristnim odnosom prehaja na polje etike in tako etiko preko svoje osebnosti prinaša v skupino ali razred.

Odnos pedagoga do širšega okolja, predmeta in otrok oz. mladih je ključnega pomena za uspeh. Osnovna težava je v pristopu in znanju, še posebej če so družbeni koncepti v širšem okolju pomešani, nejasni. V

Sloveniji se s tem srečujemo. Že pojmi demokracija, človekove pravice, dostojanstvo, svoboda ipd. so tudi zaradi neznanja pogosto zlorabljeni za parcialne potrebe ter postajajo prazni. Zato, ker za njimi ni pravih dejanj. Vzrok je v tradiciji, v nerazviti demokratični politični kulturi. Te težave se odslikavajo tudi v pedagogovem pristopu k delu.

Šolski sistemi v Evropi so različni. Tako majhne ponudbe na trgu osnovnega formalnega izobraževanja, kot je v Sloveniji, ni nikjer. A vendar lahko ugotovimo, da so različne evropske države z različnimi sistemi lahko zelo uspešne. Formalna izobrazba je pomembna, prav tako pot do nje. Javno priznani programi se po vsebini in metodah lahko zelo približajo okoljem, ki temeljijo na neformalnem izobraževanju. Če to v razumnih mejah in glede na realno situacijo v Sloveniji apliciramo na obravnavano tematiko, se bomo verjetno strinjali, da se ta predmet uspešno implementira šele, ko postane del življenja šole in lokalne skupnosti. Takrat, ko učenci postanejo ustvarjalci aktivnosti.

Na osebni ravni se dejavno državljanstvo razvija v koncentričnih krogih v odvisnosti od časa (starosti).

Začne se že v manjših skupinah. Šola in razred sta že širši prostor; kompleksnost okolja, v katerega se posameznik vključuje, se s starostjo povečuje. Temu primerno pa lahko posameznik prevzema tudi vedno več odgovornosti. Toda mladi zaradi izobraževalnega moratorija ne morejo vedno konstruktivno izražati svojih talentov in sposobnosti.

Predmet DDE odpira prostor oblikovanja okolja, kjer bodo učenci lahko odkrivali realnost sveta, v katerega odraščajo. To je nujno. Življenje v pretirano varnem okolju je pogosto slaba alternativa. Državljanstvo se začne s prevzemanjem odgovornosti in z zavedanjem pravic, to predvideva tudi spoštovanje pravil (zakonov). Vendar sama zunanja norma, kaj je prav in kaj ni, ne zadostuje. Če želimo biti uspešna družba, prijetna za življenje, morajo zunanje norme postati vrednota. Tako je tudi z demokracijo. Tak odnos pa se ustvari le z aktivno posameznikovo vlogo in s prevzemanjem odgovornosti.

S tem se približujemo konceptu domovinskega. To je temeljni del posameznikove identitete. Kaj bodo mladi odnesli v svet, ko bodo zapustili osnovno šolo, kako dejavni državljani bodo in kakšna bo njihova domovinska zavest, je odvisno od številnih dejavnikov. V ožjem smislu je odgovor odvisen od tega, kako bodo ponotranjili pridobljeno znanje, kako ga bodo predelali in uporabili, kakšna bo njihova osebna izkušnja in doživljanje. To pa je že vprašanje odnosa. Odnos prinaša med otroke in mlade pedagog, prvi med enakimi, ki je tudi avtoriteta, ko je sprejet ne zaradi moči, ampak zaradi prostovoljne odločitve tistih, ki so mu zaupani. To pa je etika in pot v dobro življenje, kar je največ. ■

Viri in literatura

Karba, Pavla (2011): *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika*. Pridobljeno 3. 5. 2012 z: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DDE_OS.pdf

Lavrič, Miran (ured.) (2011): *Mladina 2010*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za mladino.

Računalnik pri pouku športne vzgoje

✍️ Silvia Šlibar

S premišljeno uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) lahko tudi pouk pri športni vzgoji načrtujemo in izvedemo tako, da pri učencih povečamo motiviranost za delo in hkrati dosežemo hitrejši napredek pri odpravljanju nepravilne tehnike izvedbe posameznih gibalnih nalog.

Zakaj predvajanje z zamikom?

Uporaba kamere pri pouku športne vzgoje ni novost, a namesto snemanja sem se odločila za možnost predvajanja z zamikom in tako so učenke izkusile prednost takojšnje vidne povratne informacije.

Že konec leta 2010 sem se prvič seznanila z uporabo računalniškega programa za zamik predvajanja. Program VCL

Media Player je brezplačni program in sem si ga pretočila s spletnega naslova <http://www.videolan.org/vlc/> ter ga namestila na prenosni računalnik.

Pri tovrstni uporabi računalnika gre torej za metodo takojšnje vidne povratne informacije učencu o njegovi izvedbi določene gibalne naloge. Lahko jo uporabimo pri učenju številnih tehničnih elementov pri igrah z žogo (odbojka, rokomet ...), pri atletiki (skok v višino, skok v daljino ...), plesu. Sama jo uspešno uporabljam pri urah gimnastike in atletike z učenkami od šestega do devetega razreda.

Uporaba metode pri gimnastiki

Učenke osmega razreda sem v uvodnem delu ure na kratko seznanila z načinom dela in jim razložila, kako si bodo takoj po opravljeni nalogi pogledale svojo izvedbo na računalniku.

Po temeljitem ogrevanju so pripravile blazine, prenosni računalnik pa sem postavila na skrinjo s pokrovom



Foto: arhiv Silvia Šlibar